

La indústria i la compe

Els Països Catalans han viscut una desindustrialització important, aquests darrers anys; en canvi, el sector serveis ha anat creixent. Malgrat tot, la indústria continua essent el sector més important quant a nombre de treballadors i a creixement econòmic.

Si el Ministeri d'Indústria va insistir durant els anys 80 a dir que la millor política industrial era la que no existia, ara ha canviat de tendència. Així, en 1991, va encarregar al Centre d'Estudis de Planificació (CEP) un estudi detallat per saber quins són els factors de competitivitat de determinades concentracions industrials i, alhora, perquè oferís solucions de política industrial específiques per a cadascuna d'aquestes zones.

L'encàrrec del Ministeri d'Indústria revela una nova sensibilitat als problemes de microeconomia, de les empreses. Així, portar a terme les recomanacions de l'estudi donaria contingut a una política industrial activa.

Les concentracions, o districtes, industrials ja foren definides fa un centenar d'anys, però Michael Porter, professor de la Universitat de Cambridge (Massachusetts, EUA) les ha rebatejades amb el nom de *clusters* (famílies d'activitats). Per *clusters* s'entén un conjunt d'activitats industrials de sectors distints que donen un producte final determinat.

EL TEMPS ha tingut accés a l'informe elaborat pel CEP durant dos anys, sota la direcció de la professora Maite Costa, que proposa unes polítiques industrials actives a seguir, per tal que les empreses siguin competitives en cadascuna de les concentracions estudiades (23 a l'estat espanyol).

Si bé cada concentració industrial té les seves recomanacions específiques, en podem destriar algunes que els són comunes. Les zones estudiades dels Països Catalans són el tèxtil d'Alcoi, Mataró (gènere de punt) i Sabadell; els components metàl·lics de Manresa; la ceràmica de construcció de la Plana de Castelló; el software de Sabadell; les joguines d'Ibi; el calçat d'Elda, Inca i l'illa de Menorca i la bijuteria, de l'illa de Menorca.

Factors competitius. Quant al mercat laboral, l'estudi —de moment, els responsables del Ministeri d'Indústria se'l van llegint—, deixa clar que hi ha una formació bastant adequada en cadascuna de les zones i un ajust entre oferta i demanda. Entre els aspectes a canviar, l'estudi assenyala una certa feblesa quant a preparació dels directius. Millorar la preparació dels responsables —directius i tècnics qualificats— seria

La indústria ha entrat en una dinàmica molt diferent de la que tenia fins a la dècada actual. L'entrada de l'estat espanyol a la Comunitat Europea i l'aplicació del Mercat Únic, sorgit de Maastricht, ha plantejat in comptables problemes a les indústries. Cal ser competitiu respecte als industrials europeus i per això cal que la indústria no resti ancorada en el passat.

un dels envits a afrontar. En la mateixa direcció l'estudi apunta que cal desenvolupar més les noves tècniques de mercat.

També és important el grau de col·laboració entre les empreses i les universitats, encara que sigui més necessària aquesta entesa entre la força del treball i la força del saber. Igualment proposa al Ministeri que apliqui rigorosos controls de qualitat i col·labori estretament a l'hora de potenciar determinats programes de formació específics de cada sector.

Una altra de les propostes presentades pels autors de l'estudi és que s'adeqüin les mesures de suport necessàries per a desenvolupar la recerca i el desenvolupament i la capacitat d'innovació. "Cal dotar les empreses d'instruments per a innovar els productes, però també per a innovar tecnològicament", afirma Maite Costa. Dins la recerca i el desenvolupament, demanen que es fomenti el cost en aquest segment, bo i facilitant la cooperació internacional de la recerca i donant ple suport als instituts tecnològics locals, que són els que de més a prop viuen els problemes de cada activitat industrial.

Pel que fa a l'apartat del disseny industrial, l'estudi proposa que la recerca es realitzi també en els instituts tecnològics locals i remarca que, com a activitat naixent, hi ha l'estudi del foment de la indústria de la maquinària indispensable per a dur a terme aquestes activitats i, així, deixar de dependre de les innovacions estrangeres. "La dependència tecnològica implica debilitat respecte als competidors estrangers", afirma la directora de l'estudi.

La internacionalització empresarial. L'estudi —que pel CEP només es troba en la primera fase de resultats, per tal com continua el seguiment dels resultats assolits, si s'apliquen els paràmetres donats—, ofereix una colla de mesures per a potenciar la internacionalització de les empreses, capítol que considera primordial, si han de ser més competitives. Així, després d'establir les relacions internacionals que tenen, arriba a la conclusió que la internacionalització va associada, bàsicament, a l'exportació i no pas a la implantació a l'estranger o a la participació en xarxes de distribució. Per això proposa que les empreses situades en aquestes concentracions industrials, i que tenen productes competitius, instal·lin magatzems en centres comercials europeus per arribar abans als clients comunitaris i dediquin molta atenció al màrqueting (apartat que enclou distribució, comercialització, i promoció i publicitat).

Quant al capítol dels serveis a la producció,

tivitat

convé de destacar les grans possibilitats d'aquest àmbit. Però perquè siguin competitius cal estudiar la possible demanda del producte abans de llançar-lo; adquirir serveis de costos elevats; observar l'activitat industrial dominant i aconseguir que els instituts tecnològics hi cooperin o creïn divisions que es converteixin en centres de serveis a les empreses. L'estudi proposa que totes les actuacions siguin impulsades pel sector públic, però pagades pel sector privat, i destaca la important tasca portada a terme per l'IMPIVA, ens dependent de la Conselleria d'Indústria de la Generalitat Valenciana –posat com a exemple per estudiosos internacionals de l'economia industrial.

L'IMPIVA és un institut tecnològic que ajuda les empreses a situar-se competitivament, amb la conseqüència que ha col·locat les empreses valencianes, petites i mitjanes, en una situació privilegiada amb vistes a la competitivitat. Com que el País Valencià pot acollir-se al fons estructural de la Comunitat Europea (FEDER), l'informe destaca que molts projectes nous poden ser finançats pel FEDER.

Maite Costa, com a directora de l'estudi, creu que "s'ha definit plenament en quin programa institucional es pot acollir cada acció. Nosaltres definim l'instrument, cerquem un programa que ja existeix (local, autonòmic, estatal o comunitari) i la cobertura financera i l'àmbit institucional a què es pot acollir. La feina de fer-ho, bé, ja és de les empreses".

Sectors punta. Però a part les consideracions generals, la directora del treball remarca que hi ha sectors que estan més ben situats amb vista a la competitivitat dins els mercats europeus. D'aquesta manera, la comarca de la Plana de Castelló es podria situar com el líder mundial de la ceràmica de la construcció; i és que, si només la tecnologia italiana és més bona, la qualitat de la ceràmica de Castelló és molt millor. Per això, seria recomanable d'obrir processos de millora i de reforç de la recerca de tecnologia adequada per arribar a processos productius competitius amb els italians. Igualment, sobre aquesta activitat, es demana que es reforci la promoció als Estats Units, que és un mercat amb moltes potencialitats, encara per explorar.

Dins la internacionalització també recomana que les empreses de la concentració industrial del metall de Manresa s'agrupin en una forma de *lobby* per poder oferir els seus serveis a la indústria europea de l'automòbil. Una tendència que han percebut els autors de l'estudi és que algunes de les indústries del gènere de punt de



Algunes de les empreses del gènere de punt de Mataró han iniciat la producció al nord d'Àfrica, però només les activitats que tenen un baix valor afegit. Aquesta tendència a la deslocalització només es dona en el sector tèxtil.

Mataró han iniciat la producció al nord d'Àfrica, però només les activitats que tenen un baix valor afegit. Aquesta tendència de deslocalització només es dona –entre els sectors estudiats– en aquest. Malgrat tot, els autors del treball demanen que, encara que es produeixi al nord d'Àfrica, el valor afegit més important es quedi aquí i que hom miri d'entrar en xarxes de distribució europees.

El problema en el sector del calçat és que algunes empreses, localitzades majoritàriament a Inca, han començat un procés de tancament. No obstant això, és cert que el Marroc ha iniciat una exportació creixent de productes del calçat, però no consta, de moment, que siguin d'empreses d'aquí que hagin decidit de traslladar-hi la producció.

Pot sobtar que a l'àrea de Sabadell, tradicionalment tèxtil, hi hagi una activitat creixent com és la del software. Doncs bé, és a Sabadell

Antoni Subirà: "Hem d'exportar pertot"

—Quina és la situació de la indústria catalana?

—Amb molta prudència podem dir que es percep un incipient símptoma de millora. Les empreses han passat una crisi molt dura, però tenim un teixit industrial que ha reaccionat amb un gran esforç de projecció exterior.

—Com es pot ser competitiu davant el Mercat Únic?

—Cal ser competitiu davant el mercat únic i davant el comerç mundial. Hem d'exportar pertot

arreu. L'economia moderna és marcada per unes transaccions comercials globals. S'ha de produir més, tenir menys costos, posseir xarxes comercials; que els productes tinguin disseny, qualitat; i s'ha d'esgarrapar qualsevol cost.

—Quina és la importància de les concentracions en la industrialització?

—Molt gran, i cal promoure la competitivitat d'aquestes agrupacions i, tal com diu Michael Porter, els governs més immediats són els que han de prendre les decisions. Em queixo, però, que el Ministeri d'Indústria esmerci esforços a fer estudis que corresponen, competencialment, a nosaltres. Haurien de ser més respectuosos amb les competències.

—Com són les relacions industrials amb el País Valencià?

—La realitat industrial és que tot l'arc de la Mediterrània és un rosari de *clusters* que es relacionen els uns amb els altres. Amb el País Valencià tenim una cooperació amical. Ens hem de trobar ben aviat per examinar temes comuns.

—Quina és la importància dels instituts tecnològics i el paper de la recerca?

—Els centres de transferència de tecnologia són molt importants. Nosaltres hem fet un esforç considerable apropant aquests centres a les empreses i als sectors. La proximitat d'aquests centres a les indústries és fonamental.

J. O.



Antoni Subirà. Conseller d'Indústria i Energia del Principat.

on es concentra la producció de soft més elevada de tot l'estat. A Sabadell el tèxtil ha perdut pes relatiu, aquests darrers temps. L'origen de l'important creixement de serveis de software està en la demanda del sector tèxtil d'informatització de les estructures comptables. Al voltant d'una empresa n'han crescut de noves, petites i mitjanes, i a hores d'ara ens trobem amb una concentració econòmica nova, amb una activitat novella, com és el desenvolupament de components de software.

Situació industrial. El sector industrial valencià passa una situació difícil, a conseqüència dels mateixos mals que afecten tota l'activitat industrial, encara que la seva singularitat productiva i estructural permeti de fer una lectura un xic més optimista de la situació, segons l'estudi de conjuntura econòmica dels mesos de novembre-desembre del 1993 elaborat per la Conselleria d'Economia i Finances de la Generalitat valenciana.

De moment, la deterioració de l'activitat in-

dustrial no es manifesta amb tanta intensitat al País Valencià, sobretot quant a xifres de desocupació, perquè el subsector de béns d'equip compensa una activitat menor amb parades tècniques i ajustaments de plantilla moderats.

Pel que fa a l'indicador de consum d'energia, una de les variables més fiables d'activitat industrial, s'hi observa una evolució relativament favorable. El descens de consum elèctric ha frenat aquests darrers mesos. A més, cal tenir en compte que la Generalitat ha emprès els programes d'estalvi energètic, els efectes del qual comencen a mostrar-se.

Al Principat, en canvi, la competitivitat empresarial es fonamenta en cadascuna de les empreses i dels sectors. Durant els anys 80 la indústria catalana va estar sotmesa a un fort procés de canvi estructural, amb dos períodes ben diferenciats. El primer, de crisi i d'ajustament, i el segon, de fort creixement de la inversió i de la producció, segons que diu l'estudi "La indústria catalana en els anys noranta", de Jordi Gual, Joaquim Solà i Modest Fluvià.

La indústria catalana està molt estructurada i molt diversificada, a conseqüència d'una complexa xarxa de subcontractació i de relacions proveïdor-client. A més, no oblidem que la indústria catalana és bàsicament transformadora, amb poca presència d'activitats bàsiques. Com que s'estructura al voltant d'uns sectors clau, aquesta indústria es caracteritza per un teixit de petites i mitjanes empreses.

Segons l'última enquesta de conjuntura econòmica de la Cambra de Comerç i Indústria de Barcelona, la indústria catalana ha fet un descens del 3,1% del Producte Interior Brut, però s'espera que l'any 1994 es tanqui amb un creixement de l'1%.

De crisi a crisi. La crisi econòmica de la dècada dels 70 va afectar profundament la indústria. És evident que les zones industrials van ser les més tocades per aquesta crisi econòmica mundial, originada, cal recordar-ho, per un augment considerable del preu del petroli, fins llavors molt barat. La reestructuració empresarial de les indústries va sofrir greus tensions a final dels 70, quan va tenir lloc la reconversió industrial d'amplis sectors productius, com, per exemple, el tancament dels Alts Forns del Mediterrani de Sagunt, cosa que va imposar un canvi industrial important en moltes comarques.

La recuperació de les indústries va ser deguda, principalment, a la forta entrada de capital productiu estranger, provinent, bàsicament, de països comunitaris europeus i també del Japó o dels Estats Units, que van aprofitar l'entrada de l'estat espanyol en el mercat comunitari europeu (1 de gener de 1986).

Però aquest creixement econòmic no fou suficient per a modernitzar tota la indústria i prepa-

rar-la per al Mercat Únic. Així, algunes activitats industrials tradicionals no s'han adaptat a aquest mercat interior europeu i no són prou competitives amb les firmes europees.

Una nova crisi econòmica mundial, visible a casa nostra a partir del 1992, ha fet que tot l'estat espanyol hagi entrat en el poc afortunat club dels països europeus en recessió. Ara es pot veure que les empreses no es van preparar prou bé per afrontar un nou mercat més obert, malgrat les veus d'alarma quan tot anava bé. L'entrada de multinacionals poderoses va provocar el desmantellament de moltes indústries autòctones, reconvertides en simples delegacions comercials, i la pèrdua dels centres de decisió. L'activitat productiva va ser directament afectada per aquesta política empresarial. La política econòmica del Govern central no va ajudar gaire les empreses. Era més prioritari de captar diners per a eixugar el dèficit públic (amb tipus d'interès alts) que no pas d'obtenir inversions productives (que necessiten un preu del diner barat). També va ser el moment de fer diners ràpidament. Durant el 1992 i el 1993 vam contemplar com importants sectors industrials es desfeien. El sector de l'automòbil, un dels principals termòmetres de les crisis, passa un mal moment (crisi a Seat i regulacions temporals d'ocupació a totes les empreses de l'automòbil). A més, cal tenir en compte que no hi ha cap fabricant autòcton de cotxes, de manera que tots es troben en mans de multinacionals, que decideixen segons els seus interessos nacionals.

Malgrat tot, els últims indicadors industrials mostren una lleugera recuperació de l'activitat industrial. Segons l'enquesta de conjuntura del Ministeri d'Indústria, les empreses han augmentat comandes, han reduït existències i han elevat la producció. Un situació similar es desprèn

Martín Sevilla: "L'única alternativa és la competitivitat"

—*Quin és el futur de la indústria valenciana?*

—L'única alternativa és la competitivitat. Els nostres sectors són manufacturadors i han de ser capaços de ser competitius i, a més, de poder adaptar-se a les demandes competitives.

—*És important la pervivència de les concentracions industrials?*

—Tenen l'avantatge de l'especialització. La indústria auxiliar és la clau del nostre futur, però cal reforçar l'especialització i la tecnologia.

—*Com pot ser competitiva la indústria valenciana davant el Mercat Únic?*

—La competitivitat ha de ser una pràctica habitual. Els mercats europeus han de ser tractats. L'empresariat cal que tinga uns punts de mira molt amplis. El País Valencià sempre ha pensat en aquesta clau, però s'han de crear més xarxes exteriors.

—*Com són les relacions industrials entre el Principat i el País Valencià?*

—Hi ha una entesa clara. Tenim un llenguatge similar, perquè els problemes són molt semblants per l'estructura de les empreses (petites i mitjanes), que també són manufacturadores. Les relacions entre ambdós governs són profitoses i hem de treballar junts per obtenir uns resultats encara millors, sobretot, en l'obertura dels mercats exteriors.

—*Quina és la importància dels instituts tecnològics?*

—Són una clau més, però cal reforçar els llaços entre les empreses i la recerca. Cal connectar la universitat amb les empreses. Els nostres centres tecnològics són organismes independents amb suport institucional, que gestionen les organitzacions empresarials mateixes.

J. O.



Martín Sevilla. Conseller d'Indústria, Comerç i Turisme de la Generalitat valenciana.



El teixit industrial dels PP CC és bàsicament manufacturer. L'especialització és una bona solució per a les nostres petites i mitjanes empreses.

del clima industrial que elabora la Comissió de les Comunitats Europees i que recull el Departament d'Indústria de la Generalitat de Catalunya: dona estabilitat en el clima industrial, alhora que reconeix una millora de la cartera de comandes a les empreses, un petit augment del nivell d'estocs i una perceptible millora de l'activitat productiva. La previsió és d'estabilitat en la cartera de demandes, reducció dels estocs de productes acabats, manteniment relatiu de la producció i estabilitat dels preus de venda.

La baixada del preu del diner durant tot l'any passat, enguany encara mantinguda, facilita la inversió industrial. Les centrals sindicals han protestat, reiteradament, per la manca d'una política industrial seriosa de les administracions i mostren la seva preocupació per la pèrdua de llocs de treball en el sector industrial, quan el sector serveis engoleix, en els moments de recuperació econòmica, molts d'aquests llocs de treball. Però la crisi ha fet palesa aquesta manca de llocs de treball en la indústria.

Jordi Oliveres